

กำเนิดการปกครอง
ปัญหาการใช้อำนาจทางปกครอง
รัฐและบทบาทของรัฐสมัยใหม่

ดร.นพดล ทัดระเปียบ
อาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับรัฐ

- ◆ วิวัฒนาการการปกครอง
- ◆ สังคม ชาติ รัฐ ชาติ-รัฐ
- ◆ ระบบการปกครอง
- ◆ ระบบประชาธิปไตย
- ◆ รัฐบาล และธรรมาภิบาล
- ◆ สิทธิมนุษยชน
- ◆ การเมืองและการมีส่วนร่วม

มนุษย์หนีการเมืองการปกครองไม่พ้น

- ◆ มนุษย์เป็นสัตว์สังคมมนุษย์ไม่อยู่โดยลำพังหากอยู่กันเป็นกลุ่มพึ่งพาอาศัยกันโดยเฉพาะในด้านความมั่นคงปลอดภัย
- ◆ มนุษย์มีความขัดแย้งเดิมใช้กำลังเอาชนะกันยามเจ็บป่วยมักเชื่อพ่อมดหมอผี
- ◆ คนที่มีกำลัง มีมนต์ขลัง ได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำ
- ◆ สังคมมีความซับซ้อนมากขึ้นผู้นำมีผู้ตามมากขึ้น มีอำนาจมากขึ้น เขากลายมาเป็นผู้ปกครองและมนุษย์จึงถูกกล่าวหาว่าเป็นสัตว์การเมือง

การปกครองแบบชนเผ่า

- ◆ ในสังคมชนเผ่า พลังที่สำคัญคือครอบครัว ประเพณี รูปแบบความคิดที่กลุ่มกำหนด
- ◆ พลังชนเผ่าคือพลังการอยู่รอดของชนเผ่า และการถ่ายทอดทางสังคม
- ◆ เพื่อความอยู่รอด สมาชิกชนเผ่ามอบอำนาจการปกครองให้แก่ผู้นำ หัวหน้าเผ่า หมอผี
- ◆ พลังถ่ายทอดเรียกร้องความรักดี จริยธรรม เกียรติศักดิ์
- ◆ ความคิดแบบชนเผ่ายังคงเหลืออยู่ในพฤติกรรมการปกครองของทุกวันนี้

การปกครองเมือง

- ◆ เศรษฐกิจเป็นฐานของการเมืองการปกครอง
- ◆ ชุมชนขยายใหญ่ขึ้นจนเป็นเมืองได้ก็ต้องการจัดระบบการผลิตที่ดี จนมีการสะสมส่วนเกิน และมีการแบ่งหน้าที่การงาน
- ◆ การปกครองเมือง หมายถึงการจัดให้เกิดสวัสดิภาพภายในเมือง มีสิ่งอุปโภค บริโภคเพียงพอ มีเงินตราไว้แลกเปลี่ยนสินค้า มีระบบยุติธรรม

การปกครองนครรัฐ

- ♦ อริสโตเติลบอกว่ามนุษย์เป็นสัตว์การเมืองในความหมายว่าความเป็นมนุษย์จะสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์รู้จักอยู่ในนครรัฐ สามารถพัฒนาศักยภาพที่ซ่อนเร้นอยู่ในตนได้เต็มที่ สามารถเชื่อมโยงจริยศาสตร์ (ศาสตร์ว่าด้วยชีวิตที่ดีของปัจเจกชน) เข้ากับรัฐศาสตร์ (ศาสตร์ว่าด้วยการปกครองที่ดีของรัฐ)

การปกครองนครรัฐ

- ◆ การปกครองที่ดีของรัฐกรีกมีเงื่อนไขสำคัญดังนี้
 - ❖ - พลเมืองรู้จักสมานประโยชน์
 - ❖ - พลเมืองมีความมั่งมี มีเวลาว่าง ฯลฯ ที่ไม่ต่างกันมากนัก
 - ❖ - พลเมืองตัดสินใจร่วมกันในการออกกฎหมายและพิจารณาคดี
 - ❖ - พลเมืองมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการนครรัฐ
 - ❖ - นครรัฐปกครองตนเองโดยอิสระ

ผู้นำทางโลก ผู้นำทางธรรม

- ◆ ในการแข่งขันเชิงอำนาจระหว่างหัวหน้าเผ่ากับหมอผี ส่วนใหญ่หัวหน้าเผ่าชนะแต่ยังต้องพึ่งหมอผี บางครั้งหมอผีชนะ โดยอ้างว่าการปกครองทางโลก ต้องตามหลักความเชื่อ
- ◆ กรณีที่ผู้นำศาสนามีอำนาจปกครองทางโลก อาจเรียกว่าเป็นการปกครองแบบเทวาธิปไตย (theocracy)
- ◆ ในอดีต สันตะปาปา ดาไลลามะ ฯลฯ เป็นผู้ทรงอำนาจการปกครอง
- ◆ ปัจจุบัน อยาโตะลากิก็สามารถเป็นผู้มีอำนาจการปกครองสูงสุด

ผู้นำทางโลก ผู้นำทางธรรม

- ◆ ผู้ปกครองทุกยุคทุกสมัย หวังพึ่งอำนาจทางธรรม เพื่อสร้างความนิยม หรือความชอบธรรมให้แก่การปกครองของตน
- ◆ ราชาธิปไตยชอบอ้างว่าตนปกครองโดยเทวสิทธิ์
- ◆ ราชาภิเษกอาจเทียบกับการขึ้นประทับบนยอดพระเมรุ
ดุจพระอินทร์ผู้ปกครองสรวงสวรรค์
- ◆ ฮ้องแต่คือโอรสผู้ผูกขาดการติดต่อสวรรค์

การแยกอำนาจทางโลกและทางธรรม

- ◆ สังคมที่เหนี่ยวนำให้การแย่งชิงอำนาจระหว่างผู้นำทางโลกและทางธรรม จะวางหลักการแยกอำนาจทางโลกและทางธรรม (secularism) อย่างชัดเจน
- ◆ รัฐที่แยกตัวจากศาสนา (secular state) จะห้ามมิให้รัฐสนับสนุนศาสนาหนึ่งใดเป็นพิเศษ
- ◆ ปัจจุบันบางรัฐประกาศเป็นรัฐศาสนา มีบางรัฐที่แยกตัวจากศาสนาแต่ยังปกครองโดยพรรคที่มีชื่อตามศาสนา
- ◆ รัฐไทยปัจจุบันยอมรับทุกศาสนา แต่องค์กรประมุขต้องเป็นพุทธศาสนิก

การปกครองโดยคนกลุ่มน้อย

- ◆ การปกครองแบบนครรัฐของกรีกเป็นการปกครองโดยพลเมืองของนครรัฐ โดยไม่รวมไพร่ หรือ ทาส
- ◆ การปกครองในอุดมคติของเพลโตคือการปกครองโดยนักปราชญ์ ผู้มีความรู้และได้รับการฝึกอบรมมาอย่างดี
- ◆ การปกครองโดยคนส่วนน้อย (oligarchy) นั้นจะหวังให้ปกครองเพื่อคนส่วนใหญ่ได้ยาก
- ◆ ปัจจุบันประชาชนเลือกตั้งชนชั้นปกครอง ซึ่งอาจขาดความจริงใจต่อประชาชน ก็จะกลายเป็นการปกครองโดยคนส่วนน้อยอยู่ดี แต่แสวงความชอบธรรมแบบใหม่

การปกครองโดยคนกลุ่มน้อย

- ◆ ในบางสมัยของอาณาจักรโรมัน วุฒิสมาชิกซึ่งเป็นขุนนางหรือคหบดีเป็นผู้กุมอำนาจการปกครอง ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นการปกครองโดยชนชั้นนำ (aristocracy)
- ◆ ฮั่นเต้ทรงแบ่งอำนาจปกครองให้แก่ขุนนางและข้าหลวงที่ผ่านการคัดเลือกโดยการสอบแข่งขัน ถือได้ว่าเป็นการปกครองตามความรู้ความสามารถ (meritocracy) แบบหนึ่ง

การปกครองแบบศักดินา

- ◆ ในสมัยที่การสื่อสารคมนาคมยังเป็นไปได้ยากลำบาก การรวมศูนย์การปกครองอันเคร่งครัดทำได้ในขอบเขตของอาณาจักรที่ไม่กว้างใหญ่นัก แต่อาณาจักรที่มีอำนาจมากจะพยายามแผ่อำนาจการปกครอง โดยบังคับให้อาณาจักรอื่นเป็นหัวเมือง เมืองด่านที่ส่งญาติวงศ์หรือขุนนางไปปกครอง หรือเป็นประเทศราชที่ต้องถวายบรรณาการ
- ◆ การปกครองเช่นนี้อาจเรียกว่าเป็นการปกครองแบบศักดินา ในกรณีของไทยใช้จำนวนมากเพื่อจำแนกศักดิ์

สมบูรณาญาสิทธิราชย์

- ◆ ฝ่ายอาณาจักรอ้างว่าศาสนจักรควรทำหน้าที่ด้าน
หลักธรรมคำสอนอย่างเดียว ส่วนตนนอกจากจะเป็น
ศาสนูปถัมภกแล้ว ยังต้องปกครองและดูแลทุกข์สุขของ
ประชาชนด้วย
- ◆ เมื่อศาสนจักรจำยอมให้อำนาจมารวมศูนย์อยู่ที่ฝ่าย
อาณาจักรแล้ว จึงเกิดแนวคิดเรื่องสมบูรณาญาสิทธิราชย์
ขึ้น แต่ยังมีวาทะอ้างอิงว่าได้รับอำណ์ติมาจากพระเจ้าหรือ
สวรรค์

สมบูรณาญาสิทธิราชย์

- ◆ เมื่อพระมหากษัตริย์ได้รับความชอบธรรมส่วนหนึ่งจากศาสนจักรแล้ว ประชาชนจึงต้องปฏิบัติตามคำสั่งของพระองค์ ช่วยพระองค์ต่อสู้อิทธิราชศัตรู เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาชนเอง
- ◆ หลักการพื้นฐานคือการสืบทอดอำนาจที่ควรเป็นไปอย่างราบรื่น โดยการสืบสันตติวงศ์
- ◆ หลายประเทศในปัจจุบัน เช่น บรูไน ซาอุดีอาระเบีย ภูฏาน ก็ยังปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แม้พระมหากษัตริย์จะยอมลดทอนราชอำนาจลงบ้าง

การปกครองจักรวรรดิ

- ◆ เมื่ออภิศัตริย์บางองค์หรืออาณาจักรบางแห่งมีอำนาจมากขึ้น ก็รุกรานและแผ่อำนาจการปกครองออกไปอย่างกว้างขวางหลาย ๆ อาณาจักรถูกปกครองรวมกันเป็นจักรวรรดิ
- ◆ จักรวรรดิอันยิ่งใหญ่ได้แก่จักรวรรดิโรมัน มองโกล อังกฤษ เป็นต้น
- ◆ ปัจจุบัน อาณานิคมเก่าได้กลายเป็นอาณาจักรอันยิ่งใหญ่เช่น อเมริกา ออสเตรเลีย หรือได้รับเอกราชแล้ว แต่แนวคิดจักรวรรดินิยมยังแทรกมาเป็นอิทธิพลทางการค้าและการเมือง

การทำทนายอำนาจกษัตริย์โดยนักปราชญ์

- ◆ โทมัส ฮอบส์ (๑๕๘๘-๑๖๗๙) เสนอแนวคิดว่า
 - มนุษย์ต่างตกอยู่ในสภาพที่ไม่มั่นใจในความปลอดภัย
 - จึงต้องทำสัญญาประชาคม ยอมสละสิทธิเสรีภาพบางอย่างให้องค์อธิปัตย์ ซึ่งได้อำนาจจากสัญญานี้ไม่ใช่จากพระเจ้า
 - องค์กรอธิปัตย์คือคู่สัญญาว่าจะจัดระเบียบให้สังคมอยู่อย่างสันติ โดยทำหน้าที่นิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ตลอดจนควบคุมทหารและเก็บภาษีอากร
 - ตราบใดที่มีความปลอดภัย ประชาชนมีหน้าที่เชื่อฟังองค์อธิปัตย์ จะโค่นล้มมิได้

การทำทนายอำนาจกษัตริย์โดยนักปราชญ์

- ◆ จอห์นล็อก (๑๖๓๒-๑๗๐๔) เห็นว่าสัญญาประชาคมเป็นความไว้วางใจชั่วคราว สถานิติบัญญัติควรประกอบด้วยตัวแทนที่ได้รับความเห็นชอบจากเขตปกครองต่าง ๆ ฝ่ายบริหารขึ้นตรงและรับผิดชอบต่อสถานิติบัญญัติ
- ◆ ประชาชนถอดถอน หรือล้มล้างฝ่ายบริหารได้
- ◆ ฝ่ายบริหารไม่สามารถยึดทรัพย์สินของประชาชนได้

การทำทนายอำนาจกษัตริย์โดยนักปราชญ์

- ◆ ม็องเตสกีเออ (๑๖๘๙-๑๗๕๕) เสนอหลักการแยกอำนาจ เพื่อไม่ให้เกิดการปกครองตกอยู่ในมือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มิฉะนั้นประชาชนจะถูกรังแก
- ◆ การแยกอำนาจการปกครองออกเป็น นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ไม่ใช่แยกกันโดยเด็ดขาด หากต้องประสานและถ่วงดุลอำนาจระหว่างกัน

การทำทนายอำนาจกษัตริย์โดยนักปราชญ์

- ◆ รุสโซ (๑๗๑๒-๑๗๗๘) เชื่อว่าอารยธรรมทำให้มนุษย์เสื่อมลง การอยู่ใกล้ธรรมชาติจะทำให้มีความสุขมากที่สุด ความไม่เสมอภาคส่วนหนึ่งมาจากธรรมชาติ ส่วนหนึ่งมาจากสังคม โดยเฉพาะจากระบบกรรมสิทธิ์ และโอกาสการสะสมความมั่งคั่งที่ไม่เท่าเทียมกัน
- ◆ เจตจำนงทั่วไป ซึ่งเกิดจากความเห็นพ้องของสังคม มีความเที่ยงธรรม และมุ่งประโยชน์ส่วนรวม เป็นตัวจำกัดขอบเขตของเสรีภาพ

การทำทนายอำนาจกษัตริย์โดยนักปราชญ์

- ◆ รุสโซมีความเห็นว่าสัญญาประชาคมที่ไม่ให้ประโยชน์แก่คู่สัญญาอย่างเท่าเทียมกัน และไม่มีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนตอบแทน ย่อมเป็นโมฆะ
- ◆ อธิปไตยที่มาจากสัญญาประชาคมและเป็นไปตามเจตจำนงทั่วไป ย่อมมีผลบังคับใช้แก่ทุกคน
- ◆ ประชาชนทุกคน รวมทั้งกษัตริย์ อยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน

การทำทลายอำนาจกษัตริย์โดยขุนนาง

- ◆ ในปี ค.ศ. ๑๒๑๕ ขุนนางบังคับให้กษัตริย์อังกฤษออกกฎบัตรอันยิ่งใหญ่ (Magna Carta) ที่จำกัดราชอำนาจในการเก็บภาษี ซึ่งต้องให้ขุนนางยอมรับด้วย
- ◆ อังกฤษจำกัดอำนาจของกษัตริย์อีกในปี ๑๖๗๙ โดยกำหนดหลักการไม่ให้มีคุมขังตามอำเภอใจโดยไม่แจ้งข้อหา (หลักhabeas corpus)
- ◆ กฎหมายหมวดสิทธิเสรีภาพ (bill of rights) ของอังกฤษออกในปี ๑๖๘๙

Bill of Rights

Congress OF THE United States,

*begun and held at the City of, New York, on
Wednesday, the fourth of March, one thousand seven hundred and eighty nine.*

That Conventions of a number of the States having, at the time of their adopting the Constitution, expressed a desire, in order to prevent misconstruction or abuse of its powers, that further declaratory and restrictive clauses should be added: And as extending the ground of public confidence in the Government, will best insure the beneficent ends of its institution:

Resolved, by the SENATE and HOUSE of REPRESENTATIVES of the UNITED STATES of AMERICA in Congress assembled, two thirds of both Houses concurring, That the following Articles be proposed to the Legislatures of the several States, as Amendments to the Constitution of the United States; all, or any of which articles, when ratified by three fourths of the said Legislatures, to be valid to all intents and purposes, as part of the said Constitution, viz.

Article 1 in addition to, and Amendment of the Constitution of the United States of America, proposed by Congress, and ratified by the Legislatures of the several States, pursuant to the fifth Article of the Original Constitution.

Article the first After the first enumeration required by the first Article of the Constitution, there shall be one Representative for every thirty thousand, until the number shall amount to one hundred, after which, the proportion shall be so regulated by Congress, that there shall be not less than one hundred Representatives, nor less than one Representative for every forty thousand persons, until the number of Representatives shall amount to two hundred, after which, the proportion shall be so regulated by Congress, that there shall not be less than two hundred Representatives, nor more than one Representative for every fifty thousand persons. [Not Ratified]

Article the second No law, varying the compensation for the services of the Senators and Representatives, shall take effect, until an election of Representatives shall have intervened. [Not Ratified]

Article the third Congress shall make no law respecting an establishment of religion, or prohibiting the free exercise thereof; or abridging the freedom of speech, or of the press; or the right of the people peaceably to assemble, and to petition the Government for a redress of grievances.

Article the fourth A well regulated Militia, being necessary to the security of a free State, the right of the people to keep and bear Arms, shall not be infringed.

Article the fifth No Soldier shall, in time of peace, be quartered in any house, without the consent of the owner, nor in time of war, but in a manner to be prescribed by law.

การโค่นล้มอำนาจของกษัตริย์

- ◆ กษัตริย์ของฝรั่งเศสถูกโค่นล้มอำนาจในปี ๑๗๘๙ โดยมีประกาศหลักการปกครองใหม่ตามคำประกาศสิทธิของมนุษย์และพลเมือง
- ◆ สหรัฐอเมริกาประกาศอิสรภาพในปี ๑๗๗๖ และยืนยันว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาเสรี มีสิทธิเสรีภาพที่จะดำเนินชีวิตและแสวงหาความสุข ต่อมาในปี ๑๗๙๑ ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ที่ให้มีการปกครองในระบอบประธานาธิบดี

สังคม

- ◆ สังคมในความหมายกว้างคือคนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระเบียบกฎเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน
- ◆ ในความหมายแคบสังคมหมายถึงวงการของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
- ◆ สังคมกับชาติจะมีความหมายคล้ายกัน

ชาติ

- ♦ ชาติในความหมายหนึ่งคือกลุ่มชนที่มีความรู้สึกในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม อย่างเดียวกัน ในความหมายนี้ ชาติก็เป็นสังคมหนึ่ง
- ♦ ในอีกความหมายหนึ่ง ชาติหมายถึงพลเมืองของประเทศผู้อยู่ในปกครองเดียวกัน
- ♦ ในความหมายแรก คนส่วนใหญ่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นชาติมาเลย์ ในความหมายที่สองเป็นชาติไทย

รัฐ ประเทศ

- ◆ รัฐและประเทศต่างหมายถึงแว่นแคว้น บ้านเมือง หรืออาณาเขตที่อยู่ในปกครองเดียวกัน
- ◆ ประเทศราชหมายถึงประเทศที่มีอิสระในการปกครองตนเอง แต่อยู่ในสังกัดอีกประเทศหนึ่ง
- ◆ ประเทศเอกราชไม่อยู่ในสังกัดของประเทศใด
- ◆ ประเทศจะมีความหมายไปในทางดินแดน ส่วนรัฐมีความหมายไปในทางปกครอง

ดินแดน

- ◆ ดินแดนทางบกถูกกำหนดอย่างชัดเจนโดยเส้นพรมแดนทางบกระหว่างประเทศ โดยทั่วไปใช้ภูเขา หรือแม่น้ำ หรือการขีดเส้นตรงบนแผนที่
- ◆ เส้นพรมแดนอาจแบ่งคนชาติพันธุ์เดียวกันไปอยู่ในปกครองของประเทศต่างกันได้
- ◆ ๑๒ ไมล์ทะเลจากชายฝั่งคือพรมแดนทางทะเล อีก ๑๒ ไมล์ทะเลต่อมาคือเขตต่อเนื่อง ที่เหลือจนสุดขอบ ๒๐๐ ไมล์ทะเล คือเขตเศรษฐกิจเฉพาะ

ชาติ-รัฐ

- ◆ แต่เดิมการปกครองของอาณาจักรมีเขตอำนาจที่ไม่มีพรมแดนชัดเจน ไม่มีใครทำแผนที่บ่งบอกดินแดนของรัฐ
- แคว้นแคว้น - อย่างชัดเจน
- ◆ แต่เดิมเขตปกครองก็ไม่สัมพันธ์กับเชื้อชาติอย่างชัดเจน
ถ้าต้องการรู้พลก็สามารถกวาดต้อนชนชาติอื่นให้มา
สวามิภักดิ์ ชนชั้นปกครองอาจขยายอำนาจไปปกครอง
ชนชาติอื่น ประชาชนอาจเชื่อเชิฏกษัตริย์ต่างแดนมา
ปกครอง กษัตริย์อาจส่งญาติไปกินเมืองของชาติอื่น

รัฐ-ชาติ

- ◆ ปัจจุบัน มีกระแสชาตินิยม (ลัทธิที่ถือชาติเป็นใหญ่) ผนวกกับกระแสรักอธิปไตย จึงต้องกำหนดพรมแดนของประเทศให้เกิดเขตปกครองที่มีอำนาจอธิปไตยชัดเจน ถ้าเป็นไปได้ภายในเขตปกครองหนึ่งน่าจะมีความกลมกลืนเป็นชาติเดียวกัน จึงเกิดแนวคิดเรื่องรัฐ-ชาติขึ้น
- ◆ ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการสร้างรัฐ-ชาติ และทำให้ชาติอื่น เช่น จีน มอญ เขมร กลมกลืนเป็นชาติไทย
- ◆ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมอาจเคยเป็นภัยต่อความมั่นคงของในช่วงการสร้างชาติ-รัฐ แต่ปัจจุบันน่าจะเป็นทุนทางวัฒนธรรมมากกว่าจะเป็นภัย

รัฐเดี่ยว รัฐรวม

- ◆ รัฐเดี่ยวคือรัฐที่มีการปกครองระดับเดียว โดยมีรัฐสภา
รัฐบาล และศาลเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยในการ
ปกครอง แต่อาจกระจายอำนาจไปยังภูมิภาคและ
ท้องถิ่นได้ ทั้งนี้ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ
- ◆ รัฐรวมประกอบด้วยมลรัฐที่ปกครองตนเองตาม
รัฐธรรมนูญของมลรัฐโดยมีรัฐสภา รัฐบาล และศาล
ของตน แต่มีความสัมพันธ์กับรัฐสภากลาง รัฐบาล
กลางและศาลกลางตามรัฐธรรมนูญของประเทศ

ไตรลักษณ์รัฐ

- ◆ ชัยอนันต์ สมุทวณิช เสนอว่าเหตุผลการใช้
อำนาจรัฐและความคาดหวังของสังคมต่อรัฐคือ
- ◆ ชะนะความกลัว — ความต้องการความมั่นคง
- ◆ มีความสุข ——— การพัฒนาคุณภาพชีวิต
- ◆ มีศักดิ์ศรี ————— ความต้องการมีส่วนร่วม

- ◆ กรณีที่รัฐเป็นทั้งแกนทางการเมืองและแกนของสังคม เรียกว่ารัฐล้อมสังคม
- ◆ สังคมล้อมรัฐเมื่อพลังนอก รัฐผลักดันการเปลี่ยนแปลง
- ◆ กรณีที่สังคมซับซ้อน แข่งขันทัดเทียมกับรัฐ เรียกว่าสังคมร่วมรัฐ
- ◆ ไตรลักษณ์รัฐคือกรณีที่รัฐร่วมสังคมในการพัฒนา การมีส่วนร่วม และความมั่นคง

ระบอบการปกครอง

- ◆ ระบอบการปกครองแบ่งเป็น ประชาธิปไตย เผด็จการเบ็ดเสร็จ (totalitarianism) และอำนาจนิยม (authoritarianism)
- ◆ เผด็จการเบ็ดเสร็จ มีอุดมการณ์รัฐเดี่ยว พรรคการเมืองเดียว มีตำรวจลับควบคุมประชาชน ผูกขาดการสื่อสาร ควบคุมเศรษฐกิจและภาพลักษณ์
- ◆ อำนาจนิยมผูกขาดอำนาจตัดสินใจ เน้นการเชื่อฟังและความเป็นระเบียบมากกว่าเสรีภาพ ไม่ฟังคำโต้แย้งจากประชาชน แทรกแซงสื่อ รัฐสภาเป็นเพียงตรายาง

ระบอบประชาธิปไตย

อุดมการณ์ ปชต.

(คุณค่าเชิงเป้าหมาย)

วิถีชีวิต ปชต.

(คุณค่าเชิงปฏิบัติ)

- การเมืองการปกครอง
- การมีส่วนร่วม

(การกระทำ การปฏิบัติให้เป็นจริง)

อุดมการณ์ประชาธิปไตย

เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นประชาธิปไตย
คณะราษฎรได้กำหนดหลัก ๖ ประการ คือ เอกราช
ความปลอดภัย ความสุขสมบูรณ์ ความเสมอภาค
เสรีภาพถ้าไม่ขัดต่อหลักดังกล่าว และการศึกษาอย่าง
เต็มที่แก่ราษฎร

อุดมการณ์ประชาธิปไตย

- ♦ อุดมการณ์ประชาธิปไตยเป็นอุดมการณ์เชิงเป้าหมาย
- ♦ อุดมการณ์ประชาธิปไตย ได้แก่
 - ความเสมอภาค
 - เสรีภาพ
 - ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
 - ความเอื้ออาทรและเมตตาธรรม

จงเป็นแต่ผู้ให้สบายนัก

ให้ความรักเพื่อแผ่แก่พวกเขา

ให้อภัยเอื้ออาทรผ่อนหนักเบา

แล้วพวกเราจะมีสุขทุกทีวา

หลวงพ่่อิสระมุนี

วัดธรรมวิหารี

รัฐบาล

- ◆ รัฐบาลคือคู่สัญญาหลักของสัญญาประชาคม
- ◆ รัฐบาลมีหน้าที่จัดการเงิน ทรัพยากร บุคลากรในประเทศ และปกครอง (ดูแล ค้ำครอง บริหาร) ให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข
- ◆ รัฐบาลประกอบด้วยคณะรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบงานของ กระทรวง สำนัก กรม กอง

รูปแบบของรัฐบาล

- ◆ รูปแบบประธานาธิบดี ผู้เป็นทั้งประมุขของประเทศและ
ประมุขฝ่ายบริหาร
- ◆ รูปแบบกึ่งประธานาธิบดี มีประธานาธิบดีเป็นประมุขประเทศ
และบริหารประเทศบางส่วน นายกรัฐมนตรีผู้มาจากการ
เห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้บริหารประเทศส่วนใหญ่
- ◆ รูปแบบรัฐสภา ประธานาธิบดีหรือกษัตริย์เป็นประมุขประเทศ
นายกรัฐมนตรีผู้มาจากการเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎรเป็น
ประมุขฝ่ายบริหาร

แนวคิดใหม่เกี่ยวกับรัฐบาล

- ◆ David Osborne, Ted Gaebler เสนอแนวคิดใหม่เกี่ยวกับรัฐบาลดังนี้
 - คอยควบคุมดีกว่าทำเอง (คั้ดหางเสือดีกว่าเป็นฝีพาย)
 - ให้อำนาจแก่ประชาชนดีกว่าให้บริการ
 - ให้มีการแข่งขันในการให้บริการของรัฐ

แนวคิดใหม่เกี่ยวกับรัฐบาล

- มีพันธกิจเป็นเข็มมุ่ง มากกว่าจะเอากฎระเบียบเป็นตัวชี้้นำ
- เน้นผลที่จะเกิดขึ้น จัดงบประมาณตามผลที่คาดว่าจะได้รับ ไม่ใช่ตามรายการหรือปัจจัยนำเข้า
- ถือลูกค้า (ผู้รับบริการ) เป็นใหญ่
- เปลี่ยนระบบผู้ใหญ่น้อย เป็นความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม

ธรรมาภิบาล

- ◆ อภิบาล หมายความว่า การจัดการปกครองและการบริหาร
- ◆ ธรรมาภิบาล หมายความว่า การจัดการปกครองและการบริหารที่ดี
- ◆ ธรรมาภิบาลภายในองค์กร หมายถึง ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และการติดตามประเมินผล
- ◆ ธรรมาภิบาลระหว่างองค์กร หมายถึง การตรวจสอบ ถ่วงดุล การเกื้อกูลกัน และความเป็นหุ้นส่วน

ธรรมาภิบาล

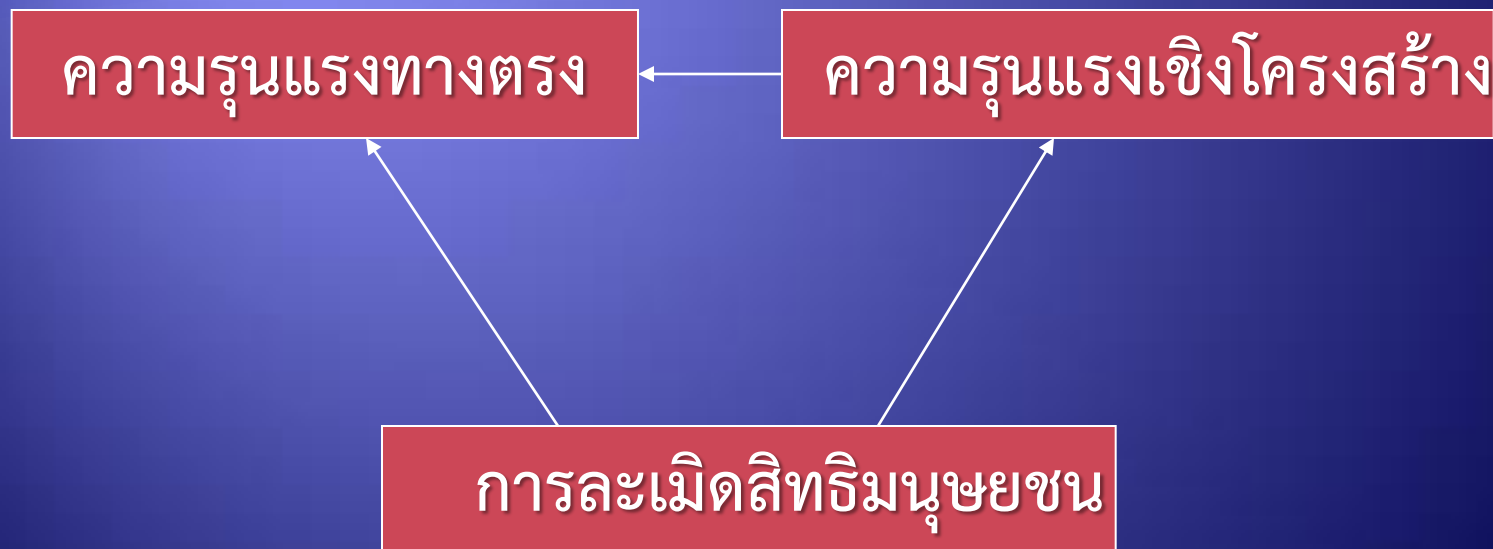
- ◆ หลัก ๖ ประการของธรรมาภิบาลคือ
 - หลักนิติธรรม
 - หลักคุณธรรม
 - หลักความโปร่งใส
 - หลักการมีส่วนร่วม
 - หลักความรับผิดชอบ
 - หลักความคุ้มค่า

หลักนิติธรรม

- ◆ ประชาธิปไตยหมายถึงหลักนิติธรรม
- ◆ รัฐธรรมนูญคือกฎหมายสูงสุด
- ◆ รัฐธรรมนูญมีสาระสำคัญเป็น*การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ*ของประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้น ตลอดจนปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การละเมิดสิทธิมนุษยชน

- ◆ การละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นบ่อเกิดแห่งความรุนแรง

การละเมิดสิทธิมนุษยชน

◆ การละเมิดสิทธิมนุษยชน

- เป็นปฏิภาคผกผันกับระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจใช้หรือไม่
- เป็นปฏิภาคโดยตรงกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยใช้หรือไม่
- ขึ้นอยู่กับสัมพันธ์เชิงเอาเปรียบระหว่างศูนย์กลางทุนนิยมกับประเทศบริวารใช้หรือไม่

การละเมิดสิทธิมนุษยชน

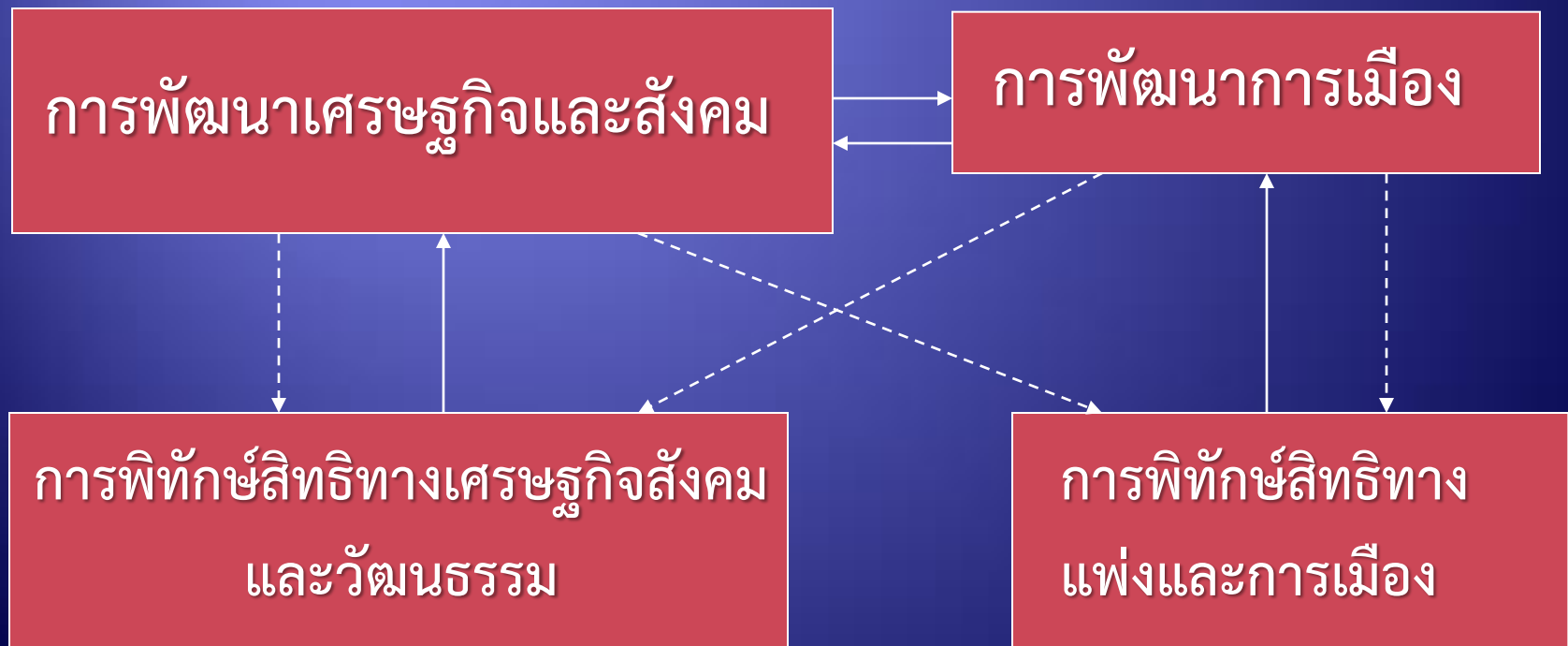
- ◆ การละเมิดสิทธิมนุษยชนมีเหตุมาจากทัศนคติเช่น
 - ความคิดที่แข็งตัว (Stereotype)
 - อคติ (Prejudice)
 - การเลือกปฏิบัติ (Discrimination)
 - การเหยียดผิว (Racism)

การละเมิดสิทธิมนุษยชน

- ◆ การละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นผลจากการไม่เอาจริงของสังคม (weak social sanctions) ระบบกฎหมายที่อ่อนและกลไกการบังคับใช้กฎหมายที่ฉ้อฉลหรือเอนเอียงตามการเมือง
- ◆ การละเมิดสิทธิมนุษยชนของเด็กหรือของคนรุ่นต่อไปเป็นผลจากนโยบายการพัฒนาที่วางไว้ผิด ๆ หรือนำไปปฏิบัติอย่างผิดพลาด

การพิทักษ์สิทธิมนุษยชน

- ◆ การพิทักษ์สิทธิมนุษยชนคือการพัฒนา

การพิทักษ์สิทธิมนุษยชน

- ◆ การพิทักษ์สิทธิมนุษยชนขึ้นอยู่กับเจตจำนงทางการเมือง
- ◆ ผู้นำทางการเมืองและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ควรเห็นคุณค่าสิทธิมนุษยชนและให้ความสำคัญต่อนโยบายการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน
- ◆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการพิทักษ์สิทธิมนุษยชน

การส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

- ◆ การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนต้องอาศัยการศึกษา
- ◆ การศึกษาขั้นพื้นฐานควรถือหลัก 5 R คือ
 - Reading
 - Writing
 - Arithmetic
 - Rights and
 - Responsibilities

การเมือง

- ◆ การเมืองเป็นเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจและการจัดสรรประโยชน์
- ◆ การใช้อำนาจและการจัดสรรประโยชน์ในแนวตั้งเพื่อคนส่วนน้อยโดยไม่นำพาต่อคนส่วนใหญ่คืออำนาจนิยม
- ◆ การใช้อำนาจและการจัดสรรประโยชน์ในแนวตั้งโดยหวังเอาใจทุกฝ่ายคือประชานิยม

การเมือง

- ◆ การใช้อำนาจและการจัดสรรประโยชน์เพื่อคนส่วน
ใหญ่แต่เคารพสิทธิคนส่วนน้อยโดยเน้นแนวตั้ง
มากกว่าแนวนอนคือประชาธิปไตยแบบตัวแทน
- ◆ แต่ถ้าเน้นแนวนอนมากกว่าแนวตั้งจะเป็น
ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม
- ◆ การใช้อำนาจและการจัดสรรประโยชน์ในแนวนอนคือ
อนาธิปไตย

ค่านิยมทางการเมือง

- ◆ ค่านิยมทางการเมืองที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ การเป็นตัวของตัวเอง เรื่องของคนอื่นไม่ใช่ธุระของเรา การยินยอมต่ออำนาจ การชื่นชมต่อผู้มีอำนาจ มีเงิน มีอิทธิพล การพึ่งพาผู้ใหญ่อุปถัมภ์ผู้น้อย ฯลฯ
- ◆ ค่านิยมทางการเมืองที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ การรู้จักฟัง การเคารพความแตกต่างหลากหลาย การผ่อนปรน การไม่มีอคติ การมีจิตสาธารณะ ฯลฯ

การมีส่วนร่วมทางการเมือง

- ◆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบปัจเจกชน ได้แก่ การไปเลือกตั้ง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การเป็นสมาชิกองค์กรประชาธิปไตย การชุมนุมทางการเมือง ฯลฯ
- ◆ การมีส่วนร่วมในองค์กรการเมือง ได้แก่ การสมัครรับเลือกตั้ง การบริหารพรรคการเมือง การดำรงตำแหน่งทางการเมือง การบริหารองค์กรประชาสังคม ฯลฯ

การมีส่วนร่วมทางการเมือง

- ◆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองระหว่างองค์กร ได้แก่ การสร้างกลุ่มพันธมิตร การสร้างเครือข่าย การสร้างประชาคม การเคลื่อนไหวทางการเมือง การแย่งชิงอำนาจแย่งชิงการนำทางการเมือง การสร้างความขัดแย้ง การแก้ไขความขัดแย้ง
- ◆ กรณีที่ต้องการป้องกันหรือลดความขัดแย้ง การมีส่วนร่วมระหว่างองค์กร จะช่วยได้อย่างมาก และประชาสังคมควรมีบทบาทสำคัญในด้านนี้

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

- ◆ การมีส่วนร่วมของประชาชนกรณีที่รัฐหรือธุรกิจเอกชนจะทำโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน (ม. ๕๙ แห่งรัฐธรรมนูญ) มีหลายระดับดังนี้
 - ◆ รับทราบข้อมูลข้อเท็จจริง
 - ◆ ให้ความคิดเห็น
 - ◆ เข้าไปเกี่ยวข้อง แลกเปลี่ยนความคิดเห็น
 - ◆ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ
 - ◆ รับมอบอำนาจการตัดสินใจ

ประชาพิจารณ์

- ◆ ประชาพิจารณ์หมายถึงการรับฟังความคิดเห็นโดยจัดประชุมคู่ขัดแย้งอย่างเปิดเผยในที่สาธารณะ
- ◆ ความเชื่อผิด ๆ เกี่ยวกับประชาพิจารณ์ คือเชื่อว่า คู่กรณีจะยินดีรับฟังความเห็นซึ่งกันและกัน แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการแสดงจุดยืนของตนและถล่มจุดยืนของอีกฝ่าย หรือเชื่อว่าที่ประชุมควรออกเสียงเพื่อชี้ว่า ฝ่ายใดมีความคิดเห็นที่ดีกว่า แต่ที่จริงใครระดมพลมาได้ดีกว่าจะทำให้ใช้วิธีนี้

การรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วม

- ◆ การรับฟังความคิดเห็นไม่มีแต่เฉพาะการประชาพิจารณ์
- ◆ ควรใช้ทั้งการรับฟังและการมีส่วนร่วมทั้ง ๔ หรือ ๕ ระดับ
- ◆ การรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมควรมุ่งผลที่เป็น การแก้ไขความขัดแย้ง จึงไม่ควรเน้นจุดยืน ไม่จำเป็นต้อง ถกกันในที่สาธารณะเสมอไป หากควรเปิดพื้นที่และ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย

เป้าหมายของการปกครอง

- ◆ ยังเป็นที่ถกเถียงกันโดยตลอดว่า อะไรคือเป้าหมายของการปกครอง
- ◆ ตามหลักองค์การสหประชาชาติแล้วน่าจะเป็น Peace, Human rights, Development (PHD)
- ◆ เล่าซื่อกล่าวว่าการปกครองที่ดีคือไม่ปกครอง
- ◆ ถ้ามนุษย์สามารถพัฒนาตนเต็มตามศักยภาพ มีสิทธิ มีเสียง มีส่วนร่วม รู้หน้าที่มีความเอื้ออาทร ก็อาจไม่ต้องมีชนชั้นปกครอง